

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1152920/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב א' אהרן כץ, הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד דוד ביטון)

נגד

המשיב: פלוני (ז"ל) (ע"י ב"כ עו"ד חיים שכטר)

הנדון: חיוב כתובה במרידה הדדית שבאשמת הבעל, חיובה וחיוב מזונות מן העיזבון למרות המרידה – אם מת הבעל קודם לגירושין

פסק דין

לפני בית הדין מונח ערעורה של האישה על החלטות בית הדין האזורי כדלהלן:

א. תביעת האישה לתשלום תוספת כתובה נדחית והבעל חייב בתשלום עיקר כתובה בלבד.

סעיף זה ניתן ברוב דעות.

ב. תביעת האישה לקבל החזר רטרואקטיבי עבור מזונות ששילמה נדחית.

ג. תביעת האישה לקבל את כספי הקצבה שהפסידה נדחית.

יש לציין שהדיון שנערך בפנינו נערך שלא במעמד הבעל עצמו, שלא הופיע לדיון עקב מחלתו. לאחר מכן נפצע הבעל בתאונת דרכים ולאחר זמן נפטר לבית עולמו. בנסיבות אלו לא היה ברור לנו מדוע נצרך פסק דין וכפי שכתבנו בהחלטתנו מיום ט"ז בטבת תשע"ח (3.1.18) שזו לשונה:

[...] עם זאת לא ברור לבית הדין מדוע מתן פסק הדין בערעור האישה לעניין חיוב כתובה רלוונטי לעניין הוצאת צו הירושה [– כנטען אז]. שהרי מכיוון שהצדדים לא התגרשו, על פי חוק לאישה זכויות בעיזבון המנוח [– והכתובה מנוכה מהן לפי סעיף 11(ג) לחוק הירושה], על פי דין תורה האישה אינה יורשת [...]

עם זאת מכיוון שהאישה – האלמנה תובעת שבית הדין יוציא את פסק דינו, חובתנו להוציא. אחרי העיון בכל החומר שבתיק בפרוטוקולים ובמסמכים שהוצגו בפנינו נבחר את העובדות בקצרה, ונבאר את העולה מהן:

הצדדים נישאו בח' בניסן תש"ע (22.3.10) – נישואים שניים לבעל ושלישיים לאישה. בני הזוג היו מבוגרים מאוד בעת נישואיהם. האישה הייתה אלמנה והבעל – גרוש. לבעל ילדים מנישואיו הקודמים, לאישה אין ילדים. מנישואים אלו לא נולדו לצדדים ילדים.

לאישה דירה בבעלותה [פ'] ולבעל דירה [ק']. עובר לנישואיהם עברה האישה להתגורר עם הבעל בדירתו שב[ק']. הצדדים גרו בדירתו של הבעל כשנתיים וחצי עד שבאוגוסט 2012

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עזבה האישה את הבית וחזרה להתגורר בדירתה ב[פ']. הצדדים נחלקו בכתיב טענותיהם וכדיונים על נסיבות העזיבה. ביום ח' בתשרי תשע"ג (24.9.12) הגיש הבעל תביעת גירושין בבית הדין האזורי חיפה. בחודש דצמבר 2012 נודע לבעל שהאישה מאושפזת עקב כאבים בעמוד שדרה צווארי ומותני והבעל יצא לסעוד את האישה בבית החולים ולאחר מכן גרו הצדדים כשנה ורבע בביתה עד שנת 2014. ביום כ"ד במרחשוון תשע"ד (28.10.13) הגישו הצדדים בקשה לדחיית הדיון (כתביעת הגירושין) מאחר שהחלו בסדרת מפגשים אצל יועץ נישואים, התיק הוקפא. בתחילת שנת 2014 עזב הבעל את בית האישה ב[פ'] אך כשנודע לבעל שהאישה אושפזה שוב חזר אליה למשך כשלושה חודשים. במאי 2014 עזב הבעל את בית האישה ושב לביתו. גם על נסיבות עזיבה זו נחלקו הצדדים.

ביום ב' במרחשוון תשע"ו (15.10.15) הגישה האישה תביעת גירושין ומזונות. האישה דרשה להתגרש בטענה שהבעל לא מפרנסה, אך דרשה שקודם לכן ישלם מזונות המגיעים לה לדעתה ויפצה אותה בפיצוי נאות בגין הפסד הפנסיה של בעלה. בנסיבות העניין דחה בית הדין את תביעתה לגירושין וסגר את התיק. ביום כ"ב באייר תשע"ו (30.5.16) הגיש הבעל את תביעתו השנייה לגירושין ובחודש שלאחר מכן שבה והגישה גם האישה תביעה נגדית לגירושין, לכתובה ופיצוי ולמזונות. לאחר שמיעת דברי הצדדים הוציא בית הדין את פסק דינו המעורר בפנינו.

העולה מהתמונה שנפרסה לפנינו הוא שהסכסוכים בין הצדדים היו בעיקר בשל טענות האישה מצד אחד שהבעל אינו זן ואינו מפרנס ודרישת הבעל מאידך גיסא שתכניס את הכספים שצברה כפנסיה ואת הקצבאות מהביטוח הלאומי לצורך ניהול משק הבית המשותף. אין ספק שדבר זה העכיר את האווירה בבית וגרם לעזיבת האישה את בית הבעל ב[ק'] בשנת 2012. האישה העלתה טענות גם על קשריו של הבעל עם נשים אחרות – הדברים לא בוררו.

אומנם לאחר זמן עבר הבעל להתגורר בבית האישה ב[פ'] – לטענתו כדי לסעוד אותה, אך למעשה אין ספק שהייתה חזרה לשלום בית, שהרי שני הצדדים ביקשו להקפיא תיק תביעת הגירושין של הבעל.

כאמור, לאחר זמן עזב הבעל את בית הצדדים. לטענת האישה גרשה אותה, לטענת האישה הבעל עזב מרצונו בשל סכסוך ביניהם בגין חשדה של האישה על קשריו עם נשים אחרות – קשרים שאותם הכחיש הבעל. מהפרוטוקולים עולה שהאישה קיימה את כל חובותיה כלפי הבעל ולבעל לא היו טענות על תפקודה, עם זאת אין ספק שעיקר הסכסוך ביניהם היה בגין ההתנהלות הכלכלית. אף אם היינו מקבלים את טענת הבעל שבמעשה זה דין האישה כמורדת – ואין אנחנו יכולים לומר כך – אף במורדת צריך שתהיה פניית הבעל שיקרא לה לשוב ולהשלים וכדאיתא בתשובת הרשב"א שהובאה ברמ"א (אבן העזר סימן פ סעיף יח) – דבר שלא נעשה בנידון דידן, ומשכך לכולי עלמא אין ליתן לה דין מורדת.

חובתנו להדגיש: חובת הבעל לזון ולפרנס את אשתו, בתמורה לקיום חובתו זו זכאי הבעל למעשי ידיה, האישה אינה חייבת לפרנס את הבעל ואין היא חייבת להכניס כספים או זכויות שצברה לצורך ניהול הבית, אם כי ודאי שבנוהג שבעולם האישה משתתפת בצורכי הבית. זהו, כאמור, נוהג ולא חובה משפטית. בנידון דידן אין ספק שגם האישה תרמה רבות לניהול הבית. ואין מקום שהבעל ילין על דרישותיה שיפרנסנה בהרחבה ובכבוד. מתוך מה שהוצג בפני בית הדין עולה שהאישה לא הייתה מעוניינת בגירושין אלא דרשה שהבעל ינהג עמה 'כמנהג גוברין יהודאין שזנים ומפרנסים את נשותיהם בקושטא', משלא עשה כן הגישה תביעת גירושין. משכך, אף שבסופו של דבר האישה גם היא רצתה להתגרש, רצונה היה עקב יחסו של הבעל שהודה שהמריבות היו על פכים קטנים, כגון מי ישלם על קילוגרם קמח או קילוגרם סוכר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הארכנו בדברים אלו כדי להבהיר שבנסיבות עניינינו המוביל לגירושין היה יחסו של הבעל, שלא קיים חובותיו על פי דין תורה. משכך אין מקום לומר שהאישה היא מורדת, אדרבה: אי אתינן לדקדק – אולי הבעל היה בכלל מי שאינו זן ומפרנס כדבעי.

עם זאת החלטה זו אינה עתה לעניין חיוב המזונות, דאף שאין ספק שהבעל חייב במזונות האישה, אין הוא חייב בהם אלא בהיותה עימו וכדפסק השולחן ערוך (שם סימן ע סעיף יב), ומשכך עם עזיבתה – כל עוד לא הוכח שעזיבתה מוצדקת – אין הוא חייב במזונותיה.

אך דין זה הוא בחיי הבעל. אומנם לאחר פטירתו חל שעבוד על עיזבון הבעל לפירעון מזונות אלמנה, וברור שחיוב זה הוא חיוב עצמי ואין בו את התנאי דבעינן שתהיה 'עימו', דדין זה אינו במזונות אלמנה (וכמבואר בשולחן ערוך שם סימן צג).

והנה לגבי התקופה שבה התגוררה עם הבעל – באותה תקופה הבעל פרנס, פחות או יותר, ומדלא תבעה מזונות באותה עת הוויא כ'מגלגלת עימו' ולכן יש לדחות את ערעורה ותביעתה לקבלת דמי מזונות למפרע.

עם זאת זכותה להגיש תביעה למזונות אלמנה מהעיזבון.

כמו כן יש לדחות את תביעתה לקבל פיצוי על כספי הקצבה של בעלה הקודם – כספים שאותם הפסידה עם נישואיה למשיב, שהרי לא הובאה לפנינו הוכחה שהמשיב התחייב לשלם לה סכומים אלו, וטענתו מסתברת מאוד, שאמר לה שהכנסותיו ישמשו לפרנסת הצדדים, ולכן אין לה לדאוג בגין הפסד הקצבה. כמו כן מכיוון שלא נטען שנעשה הסכם משפטי מחייב – אף שהנישואין גרמו לה להפסד לא היה מקום לחייב אלא מדין גרמא, אך כידוע 'גרמא בנייקין – פטור' ובפרט שספק גדול אם אפשר לומר שהבעל מדין גרמא, שהרי שני הצדדים נישאו בהסכמה, והיו מודעים לתוצאה זו של הנישואין, משכך אין מקום להטיל חיוב כלשהו על הבעל עקב הפסד זה, ובפרט שמסתבר כהסברו.

עם זאת אין ספק שעתה, לאחר פטירת הבעל, האישה זכאית לקבלת זכויותיה על פי חוק בכספים שצבר בתקופת החיים המשותפת. כמו כן יש מקום לקבוע שבנסיבות העניין – שהמערכת הפסידה את קצבת הפנסיה של בעלה הקודם עם נישואיה – יש מקום לתביעתה לתשלום פיצויים, אך תביעה זו צריכה להיות מוגשת כנגד העיזבון. ובפרט שעל פי חוק לאישה זכות ירושה בעיזבון הבעל. אך חובתנו להדגיש שאין לנתק את זכותה לפיצויים מהעובדה שהיא זכאית לקבל כתובתה כפי שיתבאר, ויש להביא דבר זה בחשבון בעת שייקבע לה פיצוי, אם ייקבע, בתביעה שאמורה להיות מוגשת כנגד העיזבון.

והנה באשר למה שנכתב בדעת הרוב, שהאישה הפסידה כתובתה על פי דברי רבנו ירוחם מכיוון ששני הצדדים רוצים בגירושין – דבר זה אינו נראה נכון בנידון דידן מפני שהמעין בכתבי טענות הצדדים ובדברים שנטענו בדיונים לא יוכל להתעלם מהעולה מהם שהתנהלות הבעל בעניין חובתו למזונות ודרישותיו הכספיות מהאישה הן שהובילו להגשת תביעות הגירושין ההדדיות. ואף אם נקבל את טענות הבעל לגבי התנהגותה של האישה כלפיו – התנהגות זו יש בה לכל היותר כדי לקבוע שהאישה – 'אשה רעה' (ואיננו יכולים לקבוע מסמרות בדבר שהרי לא הובאו הוכחות לעניין זה), וידוע שגם 'אשה רעה' אינה מפסידה כתובתה. ולכן לעניין זה יש מקום לקבל את ערעורה.

אך באמת גם אליבא דדעת הרוב בכית הדין האזורי – דבריהם אלו אמורים רק אילו היה הבעל בחיים ושני הצדדים היו עומדים בתביעותיהם לגירושין, שאז אכן הייתה חובה על הצדדים להתגרש כדברי רבנו ירוחם הסובר שכששני הצדדים רוצים להתגרש חובה על שניהם להתגרש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך **בנסיבות המקרה שלפנינו הבעל נפטר**: הדין הוא שהאישה גובה את כתובתה בגירושין או במיתת הבעל, ואף שלדעת הרוב לא היה מקום לחייב הבעל בכתובה לו היו הצדדים מתגרשים, מפני שבמקרה שכזה אין מקום לקיים את ההליך להפסד כתובה במורדת, מפני שאין היא רוצה בו, ולכן אם יתגרשו לא יהיה חייב לה כתובה. במה דברים אמורים? כשאכן התגרשו לבסוף, מכיוון שאין להמשיך את ההליך להפסד כתובה [בגין מרידת האישה, התראות ו'הכרזות'] – מפני שאין הבעל רוצה באישה – לא נחייבהו כתובה. אך **משמת הבעל ולא התגרשו**: מכיוון שלא קיים ההליך של הפסד כתובה במורדת – מצד אחד, ומצד שני – האישה אינה מהנשים שאינן זכאיות לכתובה ומפסידות את כתובתן מיידית אף ללא גירושין, שוב **עומד במקומו חיובו של הבעל בכתובה ודינה להיגבות מעיזבונו**.

לאור כל האמור בית הדין מקבל הערעור בחלקו וקובע שהאישה לא הפסידה את כתובתה וכדעת המיעוט (בבית דין קמא). אך כאמור, למעשה בנידון דידן אין נפקא מינה בדבר שמכיוון שהצדדים לא התגרשו בפועל, חזקת חיובו של הבעל בכתובה לא פקעה (גם אליבא דדעת הרוב שם).

מסקנות

לאור האמור בית הדין מקבל הערעור בחלקו וקובע:

- א. האישה זכאית לקבל את כתובתה ואת תוספת כתובתה.
- ב. תביעת האישה לקבל החזר רטרואקטיבי עבור מזונות ששילמה נדחית.
- ג. תביעת האישה לקבל את כספי הקצבה שהפסידה נדחית.
- ד. על המזכירות להחזיר לאישה את הערבות שהפקידה לצורך שמיעת ערעורה.

הרב שלמה שפירא

מצטרפים למסקנות.

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

נפסק כאמור.

פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ט"ז באדר א' התשע"ט (21.2.2019).

הרב שלמה שפירא

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה